

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету суспільних наук
Остапець Ю.О.
« 17 » 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КОНФЛІКТОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія
Освітня програма	Соціологія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

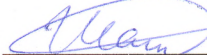
Ужгород – 2022

Робоча програма з навчальної дисципліни «**Конфліктологія**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **054 Соціологія** освітньої програми «**Соціологія**».

Розробник: Козубовський Ростислав Володимирович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **соціології та соціальної роботи**

протокол № 13 від «24» травня 2022 р.

Завідувач кафедри Шандор Ф.Ф.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «07» червня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	2	2
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2.8 самостійної роботи студента – 3	4	3
	Лекції:	
	26	8
	Практичні (семінарські):	
	18	
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	46	82

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Конфліктологія» – розглянути сучасний стан та розвиток конфліктології як науки, поглибити і закріпити теоретичні знання, одержані на лекціях, формування й розвиток у студентів навичок та умінь вирішення конкретних завдань з управління конфліктами в різних сферах діяльності. Завдання курсу: закласти фундаментальні основи розуміння основних теорій курсу «Конфліктологія»; сформувати уявлення про конфлікт, функції, причини і засоби розв'язання конфліктів; розкрити сутність методів дослідження та управління конфліктами; розкрити природу й теорії конфлікту; розглянути типологію конфліктів; виявити різницю між соціологією конфлікту, психологією конфлікту та конфліктологією.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність працювати в команді.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК07. Навички міжособистісної взаємодії.

Фахові компетентності (СК):

СК13. Здатність до вироблення та застосування комунікативних стратегій в рамках міжособистісної взаємодії, управлінської діяльності в умовах невизначеностей.

СК15. Здатність прогнозувати та вирішувати конфліктні ситуації на різних рівнях суспільних відносин.

СК16. Здатність до адаптації та професійного реагування на виклики соціальних трансформацій.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.	РН06
Розуміти наукові принципи, що лежать в основі соціальної діяльності, ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання зі спеціальності, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.	РН13
Відслідковувати загальні і локальні зміни у масовій свідомості, проводити спостереження за психологічним станом, рівня благополуччя окремих груп та верств населення.	РН18

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті після опанування навчальної дисципліни «Конфліктологія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
– вміти на практиці застосовувати теоретичні знання які допоможуть подолати складні життєві ситуації, обирати найбільш ефективні шляхи та методи для їх вирішення. Компетентність спеціаліста формується не тільки завдяки набутим знанням та апробованим навичкам і вмінням, а й на основі позиції, аналізу свого досвіду на рівні теорії, розуміння різних підходів до соціальної ситуації та вибору методів.	РН06
– для розуміння певного об'єкта, потрібно знати факти, що його характеризують. Перехід від фактів до розкриття їх сутності, до узагальнювальних висновків відбувається за допомогою розумових і практичних дій. Соціолог повинен вміти встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами	РН13
– застосовувати попереджувальну профілактику (виявлення закономірностей і особливостей проблеми, приведення в дію механізмів попередження і подолання негативних явищ, вибір і застосування ефективних форм роботи).	РН18

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: залік; презентація результатів виконаної індивідуальної /групової роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форма поточного контролю: доповідь на практичних заняттях

Форма модульного контролю: контрольна робота

Форма підсумкового семестрового контролю: залік

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	50	100
5	5	10	5	5	5	5	10		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів
Практичні заняття, доповідь з презентацією	9	45
Реферат	1	5
Модульна контрольна робота	1	50
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з тестових завдань та запитання описово-аналітичного характеру.

Тестові завдання покликані оцінити знання з тематичної проблематики модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Залежно від орієнтування у тематичному матеріалі по тестах, дане завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 30 балів.

Запитання має на меті оцінити обізнаність здобувача з програмовим матеріалом. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у матеріалі теоретичних питань, ця частина завдань модульної контрольної роботи максимально може бути оцінена у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;

- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;

- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, B) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;

- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;

- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, C) – заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає з певним помилками;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;

- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання за програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;

- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Проблематика конфлікту. Визначення поняття «конфлікт». Соціально-історичні умови виникнення психології конфлікту. Соціологія конфлікту: представники, основні положення. Відмінності між соціологією конфлікту та психологією конфлікту. Філософський аналіз конфлікту. Песимістичний підхід у філософії, погляди Т.Гоббса. Оптимістичний підхід у філософії, погляд Ж-Ж.Руссо. Об'єкт і предмет психології конфлікту. Методи психології конфлікту. Загальні задачі і мета психології конфлікту. Розвиток конфліктологічної практики.

Тема 2. Феноменологія і аналіз конфлікту. Поняття конфлікту, необхідні та достатні умови виникнення конфлікту. Функції конфлікту: явні, приховані. Причини конфлікту: об'єктивні, суб'єктивні. Фундаментальна причина конфлікту. Наслідки конфлікту: позитивні, негативні. Типологія конфліктів: за характером об'єкту, залежно від учасників, в аспекті задоволення потреб, за спрямованістю, за часовими параметрами, за критерієм результативності. Співвідношення понять «конфлікт» ↔ «конфліктна ситуація». Структурні елементи конфлікту: об'єкт, предмет конфлікту; його учасники; соціальне середовище, умови конфлікту; суб'єктивне сприйняття конфлікту або образ конфліктної ситуації; мотиви конфлікту, позиції опонентів. Динаміка: перед конфліктна ситуація, відкритий конфлікт, після конфліктний період.

Тема 3. Конфлікт і особистість. Визначення внутрішньо-особистісного конфлікту. Особливості внутрішньо-особистісного конфлікту: незвичайність з точки зору структури конфлікту, специфічність форм перебігу, латентність. Форми прояву внутрішньо-особистісних конфліктів: неврастенія, ейфорія, регресія, номадизм, проекція, раціоналізація. Методи вирішення внутрішньо-особистісних конфліктів: відхід, витиснення, ідеалізація, компроміс, корекція, сублимація, переорієнтація. Види внутрішньо-особистісного конфлікту:

мотиваційний конфлікт, етичний конфлікт, конфлікт нереалізованого бажання або комплексу неповноцінності, рольовий конфлікт, адаптаційний конфлікт, конфлікт неадекватної самооцінки, невротичний конфлікт. Конфліктність та конфліктні типи поведінки.

Тема 4. Психологічні теорії дослідження внутрішньо особистісних конфліктів. Конфліктна природа людини з точки зору психоаналізу З.Фрейда. Механізми психологічного захисту. Особистість в аналітичній психології К.Г.Юнга. Поняття екстраверсії, інтроверсії. Внутрішньо-особистісний конфлікт з точки зору індивідуальної психології А.Адлера: комплекс меншовартості, компенсації комплексу меншовартості. Внутрішньо-особистісний конфлікт з точки зору К.Хорні, Е.Фромма. Теорія психосоціального розвитку Е.Еріксона: стадії психосоціального розвитку. Конфліктні патерни в теорії транзактного аналізу (Е.Берн: особливості его-станів, типи транзакцій, правила безконфліктної комунікації). Внутрішньоособистісний конфлікт з точки зору К.Роджерса: поняття Я-концепції. Концепція внутрішньоособистісного конфлікту з точки зору А. Маслоу: піраміда потреб. Внутрішньо-особистісний конфлікт в теорії діяльнісного підходу (А.Н.Леонтьєв).

Тема 5. Міжособистісний конфлікти. Визначення міжособистісного конфлікту. Особливості міжособистісного конфлікту: протікання в режимі реального часу, висока емоційна напруга, «полігон» для перевірки характерів, зв'язок з прихованими учасниками конфлікту. Причини міжособистісних конфліктів за В.Лінкольном: інформаційні фактори, поведінкові фактори, фактори стосунків, ціннісні фактори, структурні фактори. Сфери прояву міжособистісних конфліктів: сім'я, колектив, суспільство. Управління міжособистісним конфліктом: прогнозування, профілактика, попередження регулювання, завершення. Співвідношення динаміки конфлікту зі змістовними етапами управління конфліктами. Технології регулювання конфлікту: інформаційні, комунікативні, соціально-психологічні, організаційні. Основні форми завершення конфлікту: вирішення, регулювання, затухання, ліквідація, переростання в інший конфлікт. Критерії завершеності конфлікту. Умови, за яких можливе завершення конфлікту. Алгоритм управління конфліктом.

Тема 6. Групові конфлікти. Визначення групового конфлікту. Класифікація групових конфліктів: конфлікт «особистість-група», «група-група». Класифікація конфліктів «особистість – група». Класові; ситуативні, національні, територіальні, соціо-професійні, конфлікти поколінь (батьки і діти), родові або кланові групові конфлікти. Групи групових конфліктів: соціально-економічні, політико-правові, духовно-ідеологічні. Особливості групових конфліктів: особливості структури конфлікту, становище особистості в групі, форми протікання. Позиція, статус, роль, внутрішня установка, групові норми. Причини групових конфліктів: порушення рольових очікувань, неадекватність внутрішньої установки статусу особистості, порушення групових норм. Явища групової взаємодії як причина групових конфліктів: соціальна фасилітація, лінність, деіндивідуалізація, групова поляризація, огруплення мислення, конформізм.

Тема 7. Конфлікти в організаціях. Визначення поняття «організація». Стан соціальної напруженості в організації. Чинники стану соціальної напруженості в трудових колективах: внутрішні та зовнішні. Основні причини трудових конфліктів. Класифікація конфліктів в організаціях: організаційні, виробничі, трудові, інноваційні. Етапи формування управлінських рішень, які сприяють попередженню конфліктів. Основні причини некомпетентного рішення. Типи вирішення конфліктів в організаціях: авторитарний, партнерський. Основні риси та методи авторитарного типу вирішення конфліктів в організаціях. Переваги та недоліки авторитарного типу. Основні риси та методи партнерського типу вирішення конфліктів в організаціях. Переваги партнерського типу.

Тема 8. Основи управління конфліктами. Прийняття оптимального управлінського рішення як умова конструктивного вирішення конфлікту. Умови конструктивного вирішення конфлікту. Фактори, що впливають на результативність завершення конфлікту. Основні стратегії завершення конфлікту: суперництво, співробітництво, компроміс, пристосування, відхід від проблеми. Врегулювання конфліктів за участю третьої сторони. Ефективність медіації. Принципи посередницької діяльності. Види переговорних рішень: компромісне рішення, результат переговорів «виграш – виграш», результат переговорів «програш – програш», результат переговорів «програш – поступка», асиметричне рішення, результат переговорів «виграш — програш», принципово нове рішення. Причини невдачі переговорів.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: <i>денна</i>					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Тема 1. Проблематика конфлікту	10	2	0			8
Тема 2. Феноменологія і аналіз конфлікту	10	2	2			6
Тема 3. Конфлікт і особистість	10	2	2			6
Тема 4. Психологічні теорії дослідження внутрішньо особистісних конфліктів	10	2	2			6
Тема 5. Міжособистісний конфлікти	12	4	2			6
Тема 6. Групові конфлікти	12	4	2			6
Тема 7. Конфлікти в організаціях	12	4	2			6
Тема 8. Основи управління конфліктами	12	4	6			2
Модульна контрольна робота	2	2	0			0
Разом	90	26	18			46

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Тема 1. Проблематика конфлікту	10	1				9
Тема 2. Феноменологія і аналіз конфлікту	10	1				9
Тема 3. Конфлікт і особистість	10	1				9
Тема 4. Психологічні теорії дослідження внутрішньо особистісних конфліктів	10	1				9
Тема 5. Міжособистісний конфлікти	12	1				11
Тема 6. Групові конфлікти	12	1				11
Тема 7. Конфлікти в організаціях	12	1				11
Тема 8. Основи управління конфліктами	12	1				11
Модульна контрольна робота	2	0				2
Разом	90	8				82

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Проблематика конфлікту	0	
2.	Феноменологія і аналіз конфлікту	2	
3.	Конфлікт і особистість	2	
4.	Психологічні теорії дослідження внутрішньо особистісних конфліктів	2	
5.	Міжособистісний конфлікти	2	
6.	Групові конфлікти	2	
7.	Конфлікти в організаціях	2	
8.	Основи управління конфліктами	6	
	Разом	18	0

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Проблематика конфлікту	8	9
2.	Феноменологія і аналіз конфлікту	6	9
3.	Конфлікт і особистість	6	9
4.	Психологічні теорії дослідження внутрішньо особистісних конфліктів	6	9
5.	Міжособистісний конфлікти	6	11

6.	Групові конфлікти	6	11
7.	Конфлікти в організаціях	6	11
8.	Основи управління конфліктами	2	11
	Модульна контрольна робота	0	2
	Разом	46	82

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Ващенко І.В. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник. Київ: Знання, 2013. 407 с.
2. Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 315 с.
3. Жаворонкова Г.В., Скібіцький О.М., Сівашенко Т.В., Туз О.І. Управління конфліктами: текст лекцій: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2018. 170 с.
4. Козубовський Р.В. Конфліктологія: методичні рекомендації. Ужгород: УжНУ, 2020. 26 с.
5. Козубовський Р.В. Соціологія конфлікту: методичні рекомендації до курсу. Ужгород: УжНУ, 2022. 50 с.
6. Конфліктологія: підручник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец. / Л.М.Герасіна, М.І.Панов, Н.П.Осіпова та ін.; За ред. професорів Л.М.Герасіної та М.І.Панова. Харків: Право, 2002. 256 с.
7. Конфліктологія: навчальний посібник /за ред. Г.В.Гребенькова. Львів: Магнолія, 2011. 229 с.

8. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: Теорія і сучасна практика: навчальний посібник. Київ: Професіонал, 2006. 416 с.

9. Луцишин Г.І. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.

10. Матвійчук Т.Ф. Конфліктологія: навчально-методичний посібник. Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС, 2018. 76 с.

11. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці: навчальний посібник. Ужгород: Говерла, 2020. 360 с.

12. Пірен М.І. Конфліктологія: підручник. Київ: МАУП, 2003. 360 с.

13. Пірен М.І. Конфлікти в системі політико-управлінської діяльності: навчальний посібник. Київ: Нац. акад. держ. управл. при Президентові України. 2003. 238 с.

14. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 168 с.

Допоміжна література

1. Ануфрієва Н.М. Психологія конфлікту: навчальний посібник. Київ: Інститут післядипломної освіти КНУ, 2005. 101 с.

2. Гірник А.М. Основи конфліктології: навчальний посібник для студ. ВНЗ / Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 222 с.

3. Конфліктологія: навчальний посібник для вищ. військ. навч. закл. / за ред. М.П.Гетьманчука, П.П.Ткачука. Львів: ЛІСВ, 2007. 327 с.

4. Крушельницька О.В. Управління персоналом: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 246 с.

5. Орлянський В.С. Конфліктологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 160 с.

6. Пірен М.І. Конфліктологія. Київ: МАУП, 2007. 360 с.

7. Русинка І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами: навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2007. 332 с.

8. Сірий Є.В., Нахабич М.А. Дослідження соціальної напруженості в Україні: засадничі аспекти та розробка інструментарію (за результатами фундаментального дослідження). Київ: ЦОП «Глобус», 2018. 182 с.

9. Соціологія: терміни і поняття: навчальний словник-довідник / за заг. ред. В.М.Пічі [Ю.Ф.Пачковський, О.І.Пташник-Середюк, С.А.Шудло та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 658 с.

10. Управління конфліктами: текст лекцій / Г. В. Жаворонкова, О.М.Скібіцький, Т.В.Сівашенко, О. І.Туз. Київ: Кондор, 2018. 170 с.